

Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

VASTINE SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI TARTUNTATAUTILAIN VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA ANNETTUUN LAUSUNTOON (HE 225/2020 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä vastinetta perustuslakivaliokunnan lausunnosta *PeVL 42/2020 vp* liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, että nyt arvioitavasta hallituksen esityksestä ei kuitenkaan riittävällä tavalla ilmene, millä tavalla järjestelyssä varmistetaan, että tartuntatautilaissa käyttötarkoitukselle säädettyjä rajoituksia noudatetaan myös sen jälkeen, kun tiedot luovutetaan ulkomaisille viranomaisille. Valiokunnan mielestä on varmistettava, ettei toisessa valtiossa käytössä olevassa tietojärjestelmässä tallenneta puhelinten sijaintitietoja ja kohtaamistietoja taikka käytetä tietoja tartuntatautilain 43 c §:n 1 momentin vastaisiin tarkoituksiin, kuten poliisitutkintaan, esitutkintaan tai oikeudenkäyntiin. Hallituksen esityksessä on sinänsä todettu, että kielto koskee myös muiden valtioiden viranomaisille luovutettavia tietoja viitaten sääntelyn taustalla olevaan komission täytäntöönpanopäätökseenkin. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä tarkastella lakiehdotusta tältä osin myös EU:n tietosuojasetuksen kannalta. Sääntelyä on tarvittaessa täsmennettävä, mikäli toimeenpantava EU-sääntely sen mahdollistaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön kannanotto:

EU-komission tuottama ja tarjoama yhdyskäytäväpalvelu perustuu komission täytäntöönpanopäätökseen (EU) 2020/1023, jossa kuvataan tietojenvaihdon kokonaisuutta ja luodaan säännöt tietojenvaihtoon eli yhteentoimivuuteen osallistuville viranomaisille sekä tietojenvaihdolle. Täytäntöönpanopäätöksen sisältöä ja sen mukaista henkilötietojen käsittelyä on kuvattu hallituksen esityksessä. Täytäntöönpanopäätöksen 7 a artiklassa täsmennetään tyhjentävästi ne tiedot, joita yhdyskäytäväpalvelun kautta voidaan välittää rajat ylittävässä tietojen vaihdossa kansallisten mobiililaitteissa käytettävien kontaktien jäljitys- ja varoitussovellusten välillä (HE, s. 8). Artiklan mukaan, kun henkilötietoja vaihdetaan yhdyskäytäväpalvelun kautta, käsittely on rajoitettava helpottamaan kansallisten mobiililaitteissa käytet-

tävien kontaktien jäljitys- ja varoitussovellusten yhteentoimivuutta yhdyskäytäväpalvelussa ja kontaktien tavoittamisen jatkuvuutta rajat ylittävissä yhteyksissä. Näin ollen henkilötietoja ei lähtökohtaisesti saisi käyttää muihin yhteensopimattomiin käyttötarkoituksiin. Täytäntöönpanopäätöksessä viitataan myös Euroopan tietosuojaneuvoston ohjeeseen ja lausuntoon, joissa tuodaan esiin, että tietojen käyttötarkoituksen tulee olla rajattu Covid-19-kriisin hallintaan ja ulkopuolelle pitää rajata esimerkiksi kaupallinen ja lainvalvonnallinen käyttötarkoitus. Lisäksi käyttäjää informoidaan ennakollisesti tarkoituksista, joihin tietoja luovutetaan ja joita varten tietoja voidaan käsitellä, jolloin henkilötietojen suojaan puututaan vain käyttäjän ennakollisesti tiedossa olevalla ja rajatulla tavalla. (HE, s. 17-18)

Kukin yhteentoimivuuteen osallistuva rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä yhdyskäytäväpalvelussa yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti. EU:n jäsenvaltioissa sovelletaan sellaisenaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta. Valituista lähestymistavoista riippuen mobiilisovelluksen käytön yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittely voi perustua joko suoraan yleiseen tietosuoja-asetukseen tai sitä täydentävään erityissääntelyyn. (HE, s. 18) Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen vapaata liikkuvuutta unionin sisällä ei saa rajoittaa eikä kieltää syistä, jotka liittyvät luonnollisten henkilöiden suojeluun henkilötietojen käsittelyssä (HE, s. 20).

Hallituksen esityksessä sivulla 20 todetaan, että potilasdirektiivin 14 artiklan mukaan unioni tukee ja helpottaa yhteistyön tekemistä ja tietojen vaihtamista jäsenvaltioiden välillä vapaaehtoisessa verkostossa, joka yhdistää jäsenvaltioiden nimeämät sähköisistä terveyspalveluista vastaavat kansalliset viranomaiset. Sähköisten terveyspalvelujen verkostossa nimetyt kansalliset viranomaiset ja viralliset elimet, jotka käsittelevät henkilötietoja yhdyskäytäväpalvelussa, voivat luottaa, että henkilötietojen käsittely tapahtuu yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti ja noudattaen Euroopan tietosuojaneuvoston, Euroopan tietosuoja-valtuutetun¹ ja komission ohjeistuksia.² Yhdyskäytäväpalvelun käyttäminen edellyttää lisäksi sähköisen terveyspalvelujen verkostolle osoitettua hakemusta. Sähköisistä terveyspalveluista vastaavien kansallisten viranomaisten ja virallisten elimien on osoitettava, että he täyttävät sähköisen terveyspalvelujen verkoston yhteisrekisterinpitäjien alatyöryhmän asettamat yhteisesti sovitut juridiset, tekniset, organisatoriset ja tietosuoja- ja tietoturva-kokevat vaatimukset. Yhdyskäytäväpalveluun hakevien valtioiden on hakemusmenettelyn yhteydessä esimerkiksi vakuutettava, että ne käyttävät tietoja ainoastaan Covid-19-kriisin ehkäisemisen kanssa yhteensopivalla tavalla, ja että ne eivät käytä sijaintitietoja.

¹ Guidelines 04/2020 on the use of location data and contact tracing tools in the context of the COVID-19 outbreak” ja ”EDPB statement of 16 June 2020 on the data protection impact of the interoperability of contact tracing apps”. Molemmat asiakirjat ovat saatavilla osoitteessa: <https://edpb.europa.eu>

² Komission suositus (EU) 2020/518, annettu 8 päivänä huhtikuuta 2020, unionin yhteisestä välineistöstä teknologian ja datan käyttöä varten covid-19-kriisin torjumiseksi ja siitä ulospääsemiseksi erityisesti mobiilisovellusten ja anonymisoidun liikkuvuusdatan käytön osalta (EUVL L 114, 14.4.2020, s. 7). Komission tiedonanto – Covid-19-pandemian torjuntaa tukevien sovellusten tietosuoja-kokevat ohjeet (EUVL C 124 I, 17.4.2020, s. 1).

Hallituksen esityksessä on edellä kuvatulla tavalla tuotu esiin, miten henkilötietojen käsittely tapahtuu tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön yhteydessä, kun henkilötietoja luovutetaan yhdyskäytäväpalvelun välityksellä. Sen lisäksi mitä hallituksen esityksessä tuodaan esiin, sosiaali- ja terveysministeriö ministeriö toteaa seuraavaa. Yleisestä tietosuojaa-asetuksesta, jota yhteentoimivuuteen osallistuvissa maissa noudatetaan, seuraa useita vaatimuksia rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijälle henkilötietojen käsittelyyn liittyen. Lisäksi yleisessä tietosuojaa-asetuksessa säädetään henkilötietojen käsittelyyn liittyvästä valvonnasta, jota suorittaa kansallinen nimetty viranomais. Näin ollen jokaisessa yhteentoimivuuteen liittyvässä valtiossa henkilötietojen käsittelyä valvotaan myös yhdyskäytäväpalvelusta saatavien henkilötietojen osalta. Valtioiden on myös ennen yhdyskäytäväpalveluun liittymistä pyydettävä lausunto yleisen tietosuojaa-asetuksen mukaiselta kansalliselta valvontaviranomaiselta. Lisäksi on huomioitava, että Euroopan tietosuojaneuvosto voi tehdä sitovia päätöksiä rajat ylittäviä käsittelytoimia koskeissa riita-asioissa ja varmistaa siten EU:n sääntöjen yhtenäinen soveltaminen, jotta samaa tapausta ei käsiteltäisi eri tavoin eri oikeudenkäyttöalueilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotettua sääntelyä ei olisi tarpeellista täsmentää, koska henkilötietojen käsittely perustuu yhteentoimivuuteen osallistuvissa valtioissa yleiseen tietosuojaa-asetukseen ja sitä mahdollisesti täydentävään kansalliseen lainsäädäntöön. Valtioiden on noudatettava esimerkiksi henkilötietojen käsittelyä koskevaa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta, jonka mukaan henkilötietoja ei saa käsitellä alkuperäisten tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla myöhemmin. Lisäksi yhteentoimivuuteen osallistuvien valtioiden on noudatettava komission täytäntöönpanopäätöstä sekä muuta komission antamaa esimerkiksi tietosuojaa koskevaa ohjeistusta. Yhdyskäytäväpalveluun hakevan valtion on osoitettava hakumenettelyssä, että se noudattaa asetettuja vaatimuksia, eikä sitä hyväksytä mukaan, jos vaatimuksia ei noudateta. Lisäksi on syytä huomata, että henkilötietojen vapaata liikkuvuutta unionin sisällä ei saa yleisen tietosuojaa-asetuksen 1 artiklan 3 kohdan mukaan rajoittaa tai kieltää syistä, jotka liittyvät luonnollisten henkilöiden suojeluun henkilötietojen käsittelyssä.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan myös, että sääntelyssä on myös varmistettava suostumuksen perustuminen riittävään tietoon myös eri käyttötarkoitusten ja esimerkiksi tietojen luovutusten suhteen (ks. myös [PeVL 20/2020 vp](#), s. 8). Perustuslakivaliokunta painottaa, että sovelluksen käyttäjille on suostumuksen antamisen perustaksi annettava selkeät ja kattavat tiedot siitä, mitä sovelluksen rajat ylittävän yhteentoimivuuden hyödyntäminen tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn kannalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön kannanotto:

Hallituksen esityksessä on sivulla 26 todettu, että tietojen siirtäminen muiden valtioiden viranomaisille edellyttäisi käyttäjän nimenomaista suostumusta.

Suostumuksesta tulisi käydä ilmi, että se on annettu vapaaehtoisesti ja nimenomaisesti sekä tietoisena siitä, mihin tarkoituksiin mobiilisovelluksella siirrettyjä tietoja voidaan luovuttaa ja käyttää. Suostumuksesta olisi myös käytävä ilmi, ettei sitä ole annettu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalvelutilanteessa eikä viranomaismenettelyssä. Rekisterinpitäjänä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos huolehtii, että rekisteröityjä informoidaan selkeästi ja kattavasti tietojärjestelmän yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä. Sovelluksen käyttäjälle kerrottaisiin, mitä henkilötietojen käsittely tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön yhteydessä tarkoittaisi. Lisäksi käyttäjä voisi ennen suostumuksen antamista tutustua EU-komission tuottamaan informaatioon³ sekä yhteentoimivuuteen liittyneiden valtioiden henkilötietojen käsittely- ja tietosuojaperiaatteisiin⁴. Mobiilisovelluksen käyttäjä tekisi päätöksen suostumuksen antamisesta tutustuttuaan yllä mainittuihin materiaaleihin.

Hallitussihteeri

Outi Äyräs-Blumberg

JAKELU

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

³ https://ec.europa.eu/health/ehealth/covid-19_fi

⁴ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/gateway_jointcontrollers_en.pdf